

M

Tutkimuksia Uudenkirkon (T.l.) Palsan ja Verke-
lan kylissä [kertomukseen kuuluu kartta ja asemapiirusta sekä
3 valokuvaa] H. M. L. 6109: 1-10.
2 valokuvaa 12/6/1975

Elokuvan 18 p. v. 1911 toi yliopp. Veikko W. Forsblom
Suomen Muinaismuistoyhdistykseksi lahjaksi haettua-
sa saaman pronssisen kaularenkaan puolekkaan
varhemmasta rautakaudesta. Esineen oli edellisessä vuor-
na löytänyt Palsan kylän Pavan talon isäntä peittoaan
kyntäessään. Esineen museonumero on 5875.

Palsan sijaitsee Uudenkirkon (T.l.) pitäjän etelä-
rajalla, Uudestakaupungista n. 25 km SE, pieneen vesistön
varrella järvisuudissa, jivistä on suurin Hääkäjäjärvi. Vesistö
saa alkunsa Laitilan Pertsacon keltalta ja purkautuu
mereen Valkjärven luona. - Itse Palsan kylä, jossa on 10
taloa, sijaitsee kivikkoisella länteen, etelään ja itään
viethävällä mäellä.

Se peltoma, josta Pavan talon isäntä löytönsä
teki, on nimeltään Tirttivainio. Se on pituussuunnassa
keskeistä alavin ja vesiperäinen, nykyisin kuivattu ja ke-
säällä 1912 perunaa. Maan laatu on keltaista, hiesanse-
kaista multaa. - Löytö oli tehty N ja E viethävällä rinteenä
[ks. tarkemmin karttaa]. Täällä oli mielen päässä ollut useita
rakennuksia, joiden kivijalkojen ja kellarin pohjat vielä oli jä-
lellä. Eri asutuskerrokset olivat näin ollen menneet selviin.

Tutkittain näin ollen ensiksiin alueen peittoarasta,
kosta viethävän rinteen alapuolella. Kaivoin saraan poikki 1-2 m.
leveän ojan, mutta siinä ei ollut mitään merkkejä vanhasta kult-
tuurista. Kosta kynnösmaahan alapuolella tuli vastaan liial-
tamaton pohjamaa.

Kaivettiin sen jälkeen mainitun perunamaan Tiekun

poijisreunaa, keskimäärin 2 m. levyistä peikon rajasta tulien
kattava lähemmin näkyvä alue. Sen SW päässä oli jono suurem-
pia kiviä laotuna seinäksi, ja näkyikin kohta että se oli van-
haa rakennuksen keivijalkaa. Tästä N pähtien oli massa ren-
saanlaisia kiviä, siellä täällä kielten kipiänsä laussa. Tä-
män lülätellun maan vahvuus oli 20-30 cm. Löytyjä tuli
esiin ruostuneita nautan pala ja rautalengkhappace, molem-
mat ehkä uusia (H. M. l. 6109: 1-2). Yhdestä ainoasta kohdasta
näkyi kullankerros saavottavan 70 cm vahvuuden mutua
sekin tuntui olevan poisväännettyä kiven kohta. - Sikäin kuin
kaivauksistani selvisi, täytynee kaularekkaan puseissaan
löytyä pitää tilapäisenä, ei kalmistolöytönä.

Lähellä vasta esitettyä löytöpaikkaa on hiidenkiva,
ja kun ajattelin että se ehkä voisi antaa valaistusta pi-
kan asutusuhteisiin, tutkittiin se. Se sijaitsee Päärin
Pikalan talon metsäpaikasta, n. s. Matero - eli Lammasta
E-W kulkevaan harjuma, n. 400-500 m. edellisestä löytöalasta.
Vare oli 9x8 m. halkaisijaltaan ja n. 1 m. korkea. Se vuori,
jolla se sijaitsee, on koko seudun korkein.

Hiidenkivasta oli aikanaan liikuttettu, ja kiviä
keskeistä ryörytellyä sivulle päin. Sen läpilleikkäis tulli-
mukien alkaisiin olisi ollut , joten kiviä
suyttemmin ei ollut keskellä sanottavasti enempää keiin
reunavallasta. Mitään selvää reunaa ei ollut erotettavissa.
- Vare tutkittiin niin että ensin puhdistettiin reunaat otak-
kuttua kehää eteläisissä, ja sitte viikattiin pois valtaimet
kivet maaperäisten jäädessä paikalleen. Tällöin havaittiin
12 kiven muodostama, ulommalta halkaisijaltaan n. 4 m. suu-
rainen kivikehä keskellä varetta, ja sen ulkopuolella
W puolella toinen kivikehä, yhdenkymmentäin edellis-
kanssa, josta 9 kiveä vielä oli jäänyt. E puolella ei kehää
kainkaan voinut havaita. - Alla oleva maakerros kallon pääl-
lä oli keskellä ylen ohut, paikallisen vain sormen vahvuinen,
mutua oli reunoilla jonkun verran syvempi, kumminkin nousse.

maton yli 15 cm. Siinä oli vielä täällä hiiltä, eräissä
kohdissa kerätyin alkakin. Itse vareissa kiiren välissä ei sen-
sijan hiiltä havaittu. - Muita löytöjä ei ollut mitään. Pohja-
kivistä useat olivat suuria, vaikein liikutettavia.

Vareista kulkee tarina että sen on jättiläinen siihen
kerännyt yhdellä kantamukseensa. Hän aikoi siitä kiskoa
valentaa, mutta kun ei löytänyt vierestä sopivaa haatus-
maan paikkaa niin suuttui hän ja poistui siineen.

Varhekan kylän Pilpan talon maasta on museoon
tulleet muinaislöytöjä kansainväliseen ajasta, ja teki mainite-
ri Rinne kesällä 1905 paikasta kartan. Löytöalue on Varjo-
sen torpan tonttimaan, josta enempi osa jo on peltoiksi raivattu.
Keskellä on kuitenkin vielä raivaamattomakin ketta. Siitä
tutkin 48 m². Apunani tässä keuhon edellisissäkin kaiva-
uksissa oli yliopp. Väster W. Forsblom Kuopiosalaopungista.

Kaivausalue sijaitsi torpasta pohjoiseen. Maa väli-
tasaisesti NW. Ensimmäinen alue oli 2 x 12 m. Se oli surmety-
tyydyttä, kovaa ja kivistä.

Ruutu A-D. Poistetuista turpeesta löytyi 2 luuta. Ne
eivät ole in situ, sillä kun Torpan rakennus aikanaan tehtiin,
oli sen kohdalla löytynyt useita ruumien kappaleita, joita oli
rikkattu ympäröivälle pihalle. Luuta oli siellä usein tavattu,
ja niihin viitaa leusepari: "täällä (=Varjojen torpan) paikasta
ei kukaan rikastu. Siinä on hautausmaa." - Turpeen au-
lova kerros oli palanutta, nokista, tavattomaa kivistä kivet
olivat suuria, mielen nostattavia. - Nokisen kullutusalueen,
josta aiemmin löydettiin 25 cm. syvästä seutun raatannasta,
vahvuus oli 30 cm. Sen alapuolella alkoi liukkaamaton, ke-
tainen sora.

Ruutu E-H oli pinnallaan tasaisia muualla päitri
linjalla EC, jossa oli n. 30 cm. syvä kuoppa sitä muotoa
kuin kartasta näkyi. Kivitä ei ollut huomattavasti turpeen
yläpuolella näkyvissä, mutta kohta väistämättä sen alla.
Kun laatu oli yhtenäistä kuin edellisessä ruudussa. - K₂

Kivaiheilla tässä oli 20-25 cm. syvässä suurehkon kiven alla maassa lappeellaan rautainen pöykö ja hiukan sen alla vähäkeihäs mustassa maassa, joka oli nokista ja täynnä pieniä kiviä. Irtoimesta maasta samasta kohtaa löytyi vielä rautaneula ja seuloissa pronssi sormus ja palanut luu. (H. M. 1. 6109: 3-6). Kulkurikkeen vahvuus oli n. 40 cm.

Ruutu E-G. Tässä oli pinnalla asti ulottuvia suuria, osaksi maaperäisiä kiviä. Kulkurikerros oli aivan ohut, osaksi rapakivimuodostunna. Mitään löytöjä ei tavattu.

Ruudusta E-H torpparakennusta päin kaivettiin uusi alue ruutu E-K, alustaan 4x2 m. Tästä tuli pintakerrosta koko joukko luita, joita lienevät torpan perustusta kaivettaessa siihen viskatut. Tse kulkurikerros oli suhteellisen heikko, n. 25 cm. syvä. Pinnalla oli pari uudemmaa kuonakoppaleita, joita kumminkaan ei otettu talteen.

Ruudusta E-H NE Fuhtilään vielä 4x4 m. suurinen ala, H-T.

Ruutu H-N, 4x1,70 m. Ruudun N päässä ei ollut mitään kulkurikerrosta vaan oli se kokonaan vanhaa rapakivipohjaa; S päässä sen sijaan ulottui kellahtava, ei nokien kulkurikerros 25-35 cm. syvä. Tässä oli hyvin suuria maaperäisiä kiviä. Erästä kohtaa kiven syjässä löytyi rikkunut liituspöykän perä, ja kahden suuren kiven välillä, 35 cm. syvästä muutamia luumacuja ja rautaseitä (6109:8).

Ruutu M-P, 4x2,4 m. Ruudussa oli suuria maaperäisiä kiviä. Kulkurikerros sen sijaan oli vain 10-15 cm.

Myöskin ulkopuolella Varjosen torpan tonttimaan tutkittain muudan kohta Pilpan Vähävainion Rieken- eli Rehtenmäessä; alueen asema selvissä lähemmin Rinteen kartasta, jonne sen samoin kuin asken esitetyn kaivuesaluon. merkittiin. Alueen suuruus oli 5x7 m. Ulkopinnalta olivat taseista maata ruudut D-B ja E-C. Kulkurineen, palanut, kivinen ulottui 70 cm. syvään. Puteli- ja ikkunalasipalvosta päätään on tämä joka myöhemmän ajan kulkurijäte, saana ehkä.

Helsingissä 15/8 19

A. H. Tallgren

Uudenkirkon Pappan
Suomen tila.
H. Yleniöksen kartan
mukaan.

Maticlan
talon
tiluksia

Pikalan
meträpalsta

meträistä
kangasta

Pappan
peräto
(ks. spesiaalitarha)

hukkutal
vare

asunuk-
sia

Tammen ja juonon tiluksia

Pikalan
tiluksia

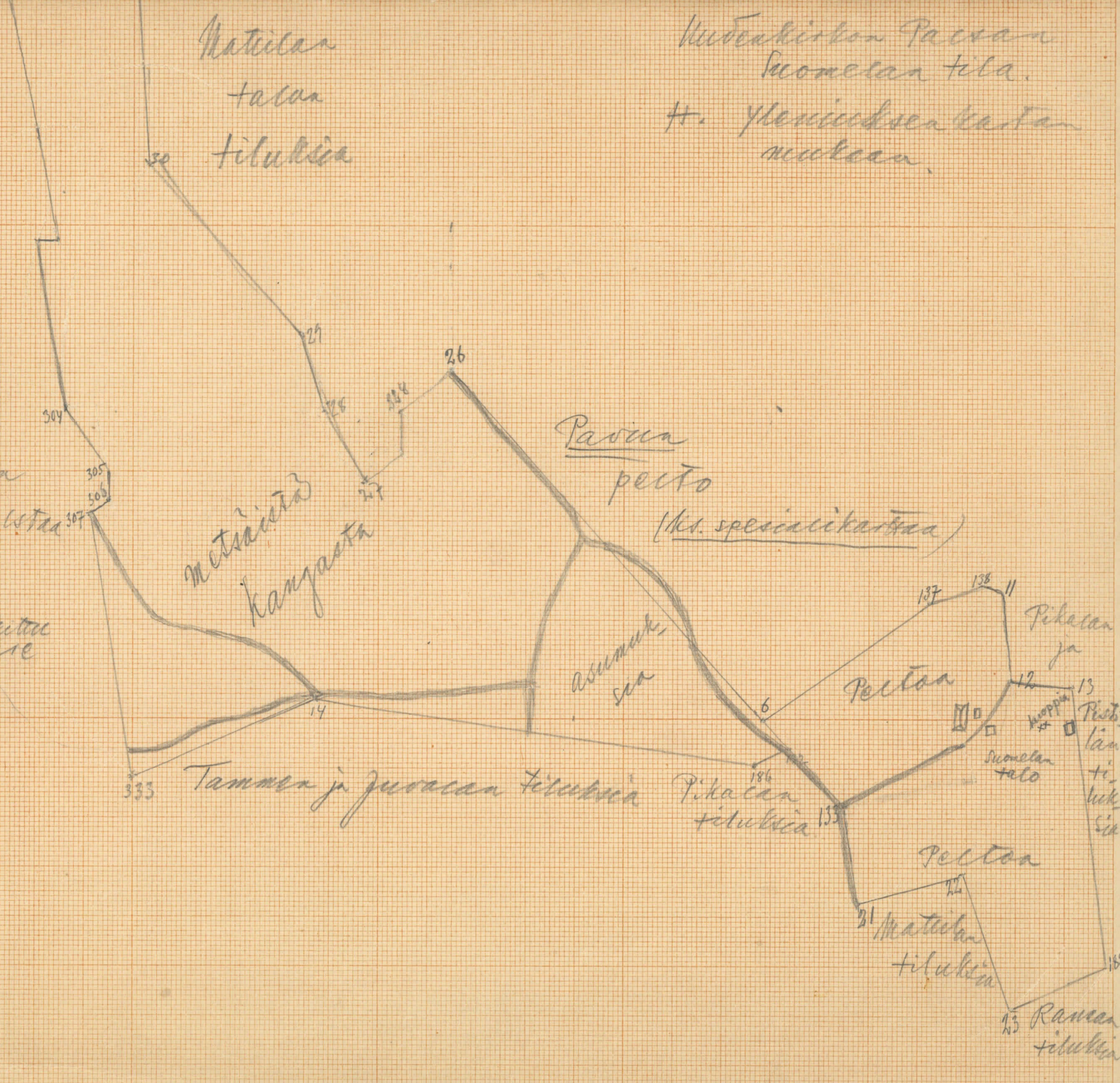
Peräto

Suomen
talo

Peräto

Maticlan
tiluksia

Rannan
tiluksia

Uudenkirkon

n Palsan kylän

on Pirttivainio.

Pavun talon maalla

KALANTI, PALSAN

A.M. TALLGREN 1:500

1912

Uudenkirikon Pallasin Paven
löytöpaikka. 1912 a. M. T.

L. 136

2449

Uudenkirikon Pallasin Paven
löytöpaikka 1912 a. M. T.

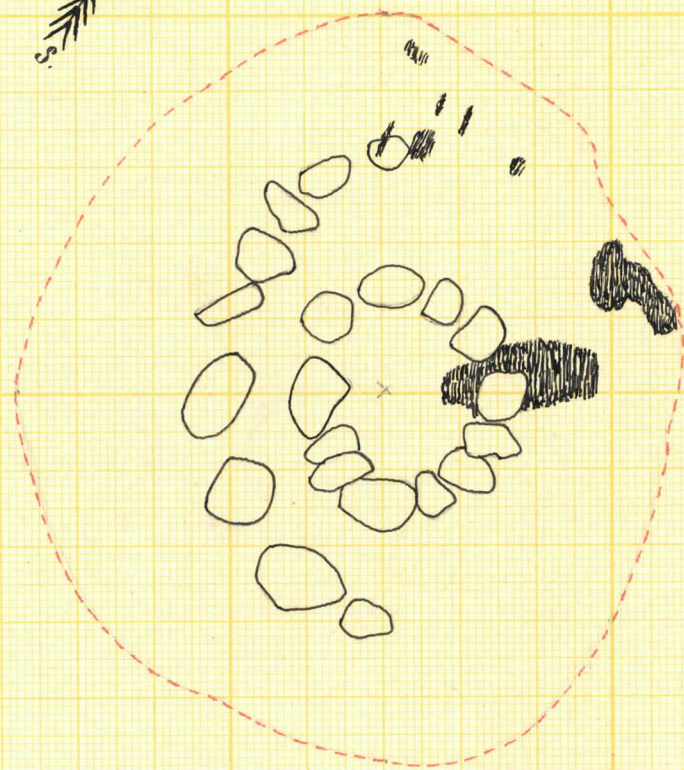
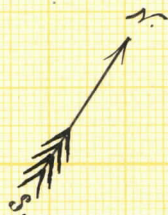
L. 136

2448

KALANTI, PALSAN
A.M. TALLGREN 1912.

Uudenkirjon Palsan Pikalan talon Haassa oleva vare (Materomäessä)
(Lammasmäessä).

3 m.
1 m

10 = hilitä